

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВИХ КОМПЕТЕНЦІЙ

ВІДБИР ТА ОРГАНІЗАЦІЯ АУДІОТЕКСТІВ ДЛЯ САМО- І ВЗАЄМОКОНТРОЛЮ РІВНЯ СФОРМОВАНОСТІ АНГЛОМОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ В АУДІЮВАННІ У МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ

Я.А. Крапчатова

Київський національний лінгвістичний університет

У статті розкриваються особливості відбору та організації аудіотекстів для само- і взаємоконтролю рівня сформованості англомовної компетенції в аудіюванні у майбутніх філологів, докладно проаналізовано якісні та кількісні критерії відбору аудіотекстів.

Ключові слова: критерії відбору, аудіотекст, якісні критерії, кількісні критерії.

Я.А. Крапчатова. Выбор и организация аудиотекстов для само- и взаимоконтроля уровня сформированности англоязычной компетенции в аудировании будущих филологов. В статье раскрываются особенности выбора и организации аудиотекстов для само- и взаимоконтроля уровня сформированности англоязычной компетенции в аудировании будущих филологов, детально проанализированы качественные и количественные критерии выбора аудиотекстов.

Ключевые слова: критерии выбора, аудиотекст, качественные критерии, количественные критерии.

Y. Krapchatova. Selecting and organization of tapescripts for future philologists' self- and inter-assessment of English listening competence. The author reveals peculiarities of selecting and organization of tapescripts for future philologists' self- and inter-assessment of English listening competence, analyses deeply qualitative and quantitative criteria of tapescripts' selecting.

Key words: criteria of selecting, a tapescript, qualitative criteria, quantitative criteria.

Для формування англомовної компетенції в аудіюванні як об'єкта само- і взаємоконтролю у майбутніх філологів необхідно відібрати аудіотексти, зокрема визначити критерії їх відбору. Зазначені проблеми досліджувалися стосовно студентів мовних спеціальностей: професійно спрямовані повідомлення (Бочкарьова О.Ю.), аудіотексти з національними та регіональними типами вимови (Мацнева О.А.), тексти-інтерв'ю (Літвін І.М.), драматичні твори (Сіваченко О.О.) – та щодо студентів немовних спеціальностей: (Кміть О.В., Петранговська Н.В. та інші). Вважаємо також за необхідне звернути увагу на критерії відбору

відеофонограми та текстів для читання, які обґрунтували такі дослідники, як Н.П. Андронік, О.В. Бирюк, С.І. Кіржнер, О.С. Конотоп, І.В. Корейба та інші, оскільки можлива екстраполяція цих критеріїв на відбір аудіотекстів, виходячи з їх загальнодидактичної природи.

Отже, **мета** цієї статті є: визначити та проаналізувати критерії відбору аудіотекстів для само- і взаємоконтролю (СВК) рівня сформованості англомовної компетенції в аудіюванні (АКА) у майбутніх філологів.

Основними факторами, що впливали на визначення критеріїв відбору аудіотекстів для СВК рівня сформованості АКА, були:

- якісні та кількісні показники аудіювання, як-от: характер мовного матеріалу аудіотексту, ступінь розуміння, ступінь адаптованості тексту, вид мовлення, що сприймається, тривалість звучання, темп мовлення, кількість прослуховувань;
- вимоги Програми до рівня сформованості мовленнєвої компетенції в аудіюванні у студентів I–II курсів;
- обґрунтовані і проведені дослідження з цієї проблеми.

Услід за Н.Ф. Бориско під поняттям «критерії відбору» розуміємо основні ознаки, за допомогою яких якісно і кількісно оцінюється текстовий матеріал з метою доцільності або недоцільності його використання як навчального матеріалу [3, с.116].

Враховуючи основні фактори, виокремлені нами вище, вирізняємо такі критерії відбору аудіотекстів для СВК рівня сформованості АКА майбутніх філологів:

Якісні:

1. автентичності;
2. посильності та доступності;
3. відповідності віковим інтересам і потребам студентів;
4. тематичності;
5. представленості різноманітних типів текстів і стилів мовлення;
6. новизни й актуальності інформації.

Кількісні критерії:

7. обсягу тексту, темпу мовлення, кількості прослуховувань.

Спираючись на вищезгадані критерії, виокремлені іншими дослідниками [1, 2, 7, 8, 9], інтерпретуємо їх до умов нашого дослідження.

Таблиця 1

Критерії відбору тексту, обґрунтовані попередніми дослідниками

Дослідники	Андронік Н.П.	Корейба І.В.	Мацнева О.А.	Бирюк О.В.	Літвін І.М.
Критерії					

автентичності	+	+	+	+	+
посильності та доступності	+		+		+
відповідності віковим інтересам і потребам студентів	+	+			
тематичності	+	+	+	+	+
представленості різноманітних типів текстів і стилів мовлення			+		
новизни й актуальності інформації		+	+	+	+
обсягу тексту (тривалості звучання)	+		+	+	+
темпу мовлення			+		+
кількості прослуховувань			+		+

Досліджуючи критерії відбору текстів, виокремлені науковцями, слід зазначити, що дослідники, які відбирали тексти для аудіювання, І.М. Літвін та О.А. Мацнева, акцентували увагу, окрім основних, ще й на специфічних кількісних критеріях відбору, притаманних лише аудіотексту, як-от: темп мовлення, кількість прослуховувань, тривалість звучання. Під аудіотекстом, услід за О.В. Кміть, ми розуміємо усне монологічне або діалогічне мовленнєве повідомлення, яке характеризується композиційно-логічною завершеністю, складається з одиниць різних рівнів текстової ієрархії, об'єднаних структурно-смысловими зв'язками, і має певну комунікативну спрямованість [6, с. 54].

Таким чином, загальноновизнаним при відборі аудіотекстів є **критерій автентичності**. За Н.Д. Гальсковою та Н.І. Гез, *автентичні тексти* є еталонами реальної комунікації зі властивими їй характеристиками: перебиваннями, повторами, виправленнями, недоговореністю, зайвою емоційністю, образністю, менш чіткою організацією в області синтаксису та іншими. Менш складними є напівавтентичні тексти, тобто автентичні за своєю природою тексти, але оброблені та скорочені [4, с.172]. Уточнюючи визначення «напівавтентичні аудіотексти» чи «методично автентичні аудіотексти» услід за О.А. Мацневою [9, с.78-79], зауважимо, що ці тексти: створені та записані носіями мови спеціально для навчальних цілей; або зазнали методичної обробки шляхом скорочення чи компіляції, яка не порушила їх автентичності, а також були очищені від побічних технічних шумів шляхом

цифрової обробки звуку. Джерелом таких напівавтентичних текстів є: автентичні навчальні посібники та аудіокурси таких видавництв, як The Linguaphone Institute Limited, Express Publishing, Oxford University Press, Cambridge University Press та інші. В нашому дослідженні в процесі СВК рівня сформованості АКА у студентів I–II курсів мовних спеціальностей будемо використовувати як власне автентичні аудіотексти, так і напівавтентичні, оскільки вважаємо, що обидва види текстів сприятимуть розумінню мовлення з усіма специфічними властивостями реальної комунікації та допоможуть значно швидше і з найменшими затратами зусиль досягнути бажаного результату: в контексті нашого дослідження – рівня B2.

За **критерієм посиленості та доступності** аудіотекст розглядається нами з урахуванням мовного та лінгвосоціокультурного потенціалу. Мовний та лінгвосоціокультурний потенціал тексту виражається в фонетичному, лексичному, граматичному та фоновому оформленні, який за чинною Програмою наприкінці I курсу відповідає рівню B2.1 та наприкінці II курсу – рівню B2.2. Для слухання аудіотекстів студенти I–II курсів мають володіти певними знаннями (фонетичними, лексичними, граматичними, фоновими), які і відзеркалюватимуться в мовному та лінгвосоціокультурному аспектах аудіотексту. Наприклад, лінгвосоціокультурне оформлення аудіотексту передбачає знання студентами: реалій (безеквівалентних ЛО, абревіатур, назв подій, імен історичних осіб, географічних назв); фонові лексики; прислів'їв та приказок. Лінгвосоціокультурна інформація аудіотексту виражається як експліцитно, так і імпліцитно [1, с.84]. Експліцитно виражений лінгвосоціокультурний потенціал – це вищезгадані реалії (безеквівалентні ЛО, абревіатури, назви подій, імена історичних осіб тощо); фонові лексика; крилаті вирази, афоризми, прислів'я і приказки, ідіоматичні вирази, що створюють окрему групу фонових знань. Імпліцитне відзеркалення лінгвосоціокультурного потенціалу проявляється в уяві, асоціаціях і поняттях, що виникають у слухача в процесі слухання та ознайомлення з фоновією інформацією аудіотексту. Екстралінгвістична інформація аудіотексту передається через музику і шуми; невербальна – засобом сприйняття пауз, зітхань, інтонації, гучності голосу, темпу мовлення, акцентування тощо.

Стосовно фонетичного оформлення відібрані аудіотексти мають бути зразками нормативної вимови “standart accent”, що зазначено в чинній Програмі щодо рівня B2.2 [10, с. 66]. Загалом Програма передбачає, що мовний матеріал аудіотекстів для I-II курсів має бути зразком літературної англійської мови [10, с. 48, 66, 178]. Що стосується лексичного та граматичного оформлення, то згідно з експериментальними даними Н.В.Слухіної кількість ЛО за умови, що вони не є ключовими словами повідомлення, та ГС, про значення яких можна здогадатися за контекстом, не повинна перевищувати 3% усіх слів аудіотексту [5, с. 229].

Отже, для організації СВК рівня сформованості АКА відбираються тексти, що містять автентичний мовно-мовленнєвий і лінгвосоціокультурний матеріал, який є доступним для студентів I–II курсів. Від цього залежить успішність перебігу аудіювання як виду мовленнєвої діяльності, оскільки лише за такої умови увага слухача може бути зосереджена на змісті тексту. Доступність мови тексту забезпечує можливість для автоматизації механізмів аудіювання – швидкого розпізнавання мовного матеріалу, збільшення поля розпізнавання, що впливає на повноту та глибину розуміння. Таким чином, за умов врахування словникового запасу студентів I–II курсів, ігнорування ними незнайомих граматичних форм та лексичних одиниць, здогадка про їх значення, розпізнавання лінгвосоціокультурної, невербальної та екстралінгвістичної інформації сприятиме розумінню аудіотекстів.

Крім того, вид мовлення, що сприймається (монолог, діалог, полілог), може по-різному впливати на ступінь розуміння аудіотексту. Основуючись на тому, що в повсякденному житті в реальному спілкуванні діалогічне мовлення трапляється частіше, аніж монологічне, та беручи до уваги той факт, що бесіди (розмовного, наукового чи інформативного стилів), розмови, інтерв'ю, тобто аудіотексти, які пропонуються Програмою для слухання на I–II курсах, мають здебільшого природу діалогів, пропонуємо надати перевагу слуханню діалогів та полілогів. Більше того, аудіювати діалоги простіше, оскільки постійна зміна мовців не відволікає увагу слухача. Що стосується монологу, якщо сюжетна лінія цікава і якимось чином має відношення до слухача, то він буде сприймати текст сконцентрованіше та уважніше. Отже, для розвитку мовленнєвої компетенції в аудіюванні у студентів та власної перевірки її сформованості будемо використовувати як монологи, так і діалоги, але, виходячи з вищезазначеного, надаватимемо перевагу аудіюванню діалогічного мовлення.

Критерій відповідності віковим інтересам та потребам студентів. Добираючи аудіотексти, слід зважати на особистий життєвий досвід та набуті знання студентів. Крім мовної форми, передбаченої Програмою для студентів I–II курсів, необхідно враховувати і можливі знання та життєвий досвід 18–19-тирічних молодих людей. Важливо, щоб аудіоматеріали могли зацікавити, привабити осіб цього віку, інакше, як зазначає О.Б. Тарнопольський, порозуміння може не відбутися, оскільки не буде активізована мотиваційно-спонукальна фаза слухання [11, с. 135]. Вважаємо, цей фактор передбачений Програмою завдяки темам, що підводять нас до наступного критерію відбору аудіотекстів.

Критерій тематичності стосується змісту і передбачає відбір аудіотекстів, які відповідають темам спілкування, що вивчаються на I та II курсах майбутніми філологами. Ми вже зазначали, що зміст тексту цікавий для слухача, якщо він відповідає його інтересам та досвіду, тому за чинною Програмою тематика I курсу вибудовується навколо тематичного

блоку “Людина”, відбиваючи зміни у соціальному досвіді студентів: особиста ідентифікація, зовнішність та характер, сім’я; домівка, місце проживання; студентське життя, навчання, інтереси та турботи молоді; продукти харчування, приготування страв, національні кухні; магазин, покупки; погода, пори року; рідне місто, село [10, с. 42-48].

На II курсі передбачається опрацювання тем, що згруповано навколо таких тематичних блоків, як «Життя людини» та «Україна і Великобританія»: засоби масової інформації; театр, розвиток театру в Великобританії; піклування про здоров’я, здоровий спосіб життя, спорт; мандри, засоби пересування, подорож різними видами транспорту; Лондон, Київ, визначні місця; Великобританія, Україна; [10, с.60-65].

Критерій представленості різних типів тексту та стилів мовлення. Спираючись на вимоги програми для студентів мовних спеціальностей, зазначимо, що студенти I та II курсу мають розуміти зі слуху загальну та докладну інформацію, подану в таких типах текстів: інтерв’ю, короткі академічні розмови, новини, програми про поточні події, оголошення, бесіди (в тому числі на наукову та професійну тематику), розповіді та описи. Услід за О.А. Мацневою ми відносимо ці типи текстів до таких стилів мовлення: інформаційний (оголошення, новини, програми про поточні події); науковий (бесіда, розповідь, дискусія, короткі академічні розмови); розмовний (розповідь, опис, бесіда, дискусія, короткі розмови). Вважаємо, що можлива кореляція між типами текстів та видами аудіювання. Відтак сприйняття і розуміння новин, програм про поточні події, оголошень (тобто текстів переважно інформаційного стилю) було б доцільно перевіряти загально, тобто перевіряється розуміння основної інформації таких типів текстів, тоді як детально можна перевіряти бесіди (наукового та розмовного стилів), короткі академічні розмови, тобто переважно діалогічне або полілогічне мовлення, де виражаються різні погляди тощо. Перевірці розуміння специфічної інформації сприятимуть такі типи текстів, як розповіді, дискусії, бесіди розмовного чи наукового стилю.

Таблиця 2

Кореляція стилів мовлення з типами аудіотекстів

Стиль мовлення	Тип тексту
Інформаційний	оголошення, новини, програми про поточні події
Науковий	бесіда, розповідь, дискусія, короткі академічні розмови
Розмовний	розповідь, опис, бесіда, дискусія, короткі розмови

Критерій новизни та актуальності інформації. Безумовно, аудіотексти, що відбираються, мають містити нову та актуальну для студентського віку інформацію, що відзначається пізнавальною цінністю. Новизна інформації забезпечує умови, за яких слухання

тексту функціонує як пізнавальна діяльність, виступає як засіб отримання нових знань. Новизна інформації забезпечується шляхом відбору текстів, що відповідають сучасному стану розвитку суспільства й існуючим у ньому соціальним відмінностям. Цей критерій стосується перш за все текстів інформаційного стилю мовлення, а потім розмовного та наукового. Новизна й актуальність інформації характерна для новин, оголошень, репортажів, програм про поточні події, бесід на наукову чи професійну тематику тощо, які оперативно та різнобічно висвітлюють події, погляди. Як стверджує О.В.Бирюк, актуальність інформації має практичну корисність. Практична корисність, що виражається як реальна можливість використання студентами почутої інформації в різних сферах діяльності, підтверджується результатами анкетування, проведеного дослідницею [2, с. 156]. За цими даними майбутні філологи можуть використати отриману інформацію: під час спілкування з носіями мови, під час сприймання іншої інформації на схожу тематику для досягнення глибшого розуміння змісту, під час педагогічної практики (у класній та позакласній роботі), під час підготовки до семінарських занять з інших предметів, для розширення кругозору, у повсякденному спілкуванні з родичами та друзями.

Разом з новою інформацією тексти мають містити й інформацію, вже відому реципієнту. Як зауважує Н.В. Єлукіна, надлишкова інформація покращує сприйняття аудіотексту, тому що створює умови для антиципації, підвищує її достовірність та полегшує цим самим розуміння змісту [5, с.232].

Критерії кількості прослуховувань, темпу мовлення та обсягу тексту. За Програмою для мовних спеціальностей студенти I-II курсів, для того щоб наприкінці навчального року досягнути рівня розуміння B2 (I курс – B2.1., II курс – B2.2.), мають сприймати мовлення зі слуху середнього темпу та звуку [10 с. 48-49, 66]. Ми погоджуємося з О.Б. Тарнопольським, що студенти «занадто повільно сприймають, а не мовець занадто швидко говорить» [11, с. 136]. Якщо в реальному житті ми не зрозуміли носія мови з першого разу або зрозуміли, але не точно, ми просимо мовця повторити репліку ще раз і, якщо можливо, чіткіше та повільніше. Під час сприйняття автентичних та напівавтентичних текстів: новин, бесід, дискусій, розмов, оголошень, розмов про поточні події – їх уповільнення просто неможливе. Тому почути текст вдруге є іноді необхідним для студента для того, щоб упевнитися, чи правильно він зрозумів хоча б суть повідомлення, якщо навички та вміння сприйняття ще не напрацьовані. Якщо він зрозумів основне, то почути або уточнити деталі, або ж специфічну інформацію, яку студент не зрозумів чи зрозумів не в повному обсязі, не становить проблему. Цілком логічно, що паузи в аудіоповідомленні сприятимуть його розумінню, оскільки студент може подумки повернутися до попередньої фрази і опрацювати її ще раз (перекласти, якщо необхідно, або ж залишити в

пам'яті в образі певного концепту). О.Б. Тарнопольський радить надавати інше комунікативне завдання студентам при повторному сприйнятті аудіоповідомлення [11, с.137], що, на нашу думку, допоможе їм зорієнтуватися в тексті, якщо обидва завдання при першому та повторному прослуховуванні методично грамотно сплановані, а не нашкодить студенту, тільки заплутавши його. Інший варіант – під час другого прослуховування студент самостійно сконцентровується на тому відрізку інформації, який йому необхідно уточнити, чи на всьому тексті глобально, залежно від того, що він хоче “отримати” від повторного прослуховування.

Що стосується **обсягу** повідомлення, тобто тривалості звучання аудіотексту, то услід за О.Б. Тарнопольським вважаємо, що на мовних факультетах починати слід з аудіювання текстів 2-3 хвилин, а потім поступово збільшувати обсяг аудіотекстів до 15-20 хвилин [11., с. 137]. Слухаючи короткі, але змістовні тексти, студент поступово напрацьовує навички і вміння сприймати і розуміти повідомлення, які надалі сприятимуть розумінню (глобальному, докладному, специфічному) більш складних в лінгвістичному плані та довших аудіотекстів. Отже, тексти для I курсу тривають від 2-3 хвилин до 5-6 хвилин. Відбираючи тексти для II курсу, ми зважали на те, що студенти-другокурсники вже володіють певними навичками і вміннями сприймання та розуміння аудіотекстів. Тому ці аудіотексти тривають від 3-5 хвилин до 6-7 хвилин. При аудіюванні більш довгого тексту, корисніше буде слухати його по частинах [5, с.229], даючи при цьому різні комунікативні завдання для кожної окремої частини, щоб не переобтяжувати реципієнтів і не викликати інформаційного перевантаження, яке може призвести до швидкої втомлюваності, погіршення уваги, відмови від сприйняття інформації взагалі.

Процедура відбору аудіотекстів за розглянутими критеріями відбувалася двома шляхами. Спочатку, відповідно до вищеописаних критеріїв відбору, ми оцінювали аудіотексти, відібрані викладачами-практиками мовних спеціальностей, а саме першої іноземної мови на I та II курсах КНЛУ, які мають великий досвід викладання та міжкультурного спілкування. Вважаємо, що відібрані аудіотексти, які використовуються в процесі практичних занять, але для перевірки розуміння яких не створені завдання для СВК, відповідають більшості критеріїв, які були вищезазначені нами. Джерелами відбору таких переважно методично-автентичних аудіотекстів слугують сучасні навчально-методичні комплекси та лінгафонні курси таких видавництв, як The Linguaphone Institute Limited, Express Publishing, Oxford University Press, Cambridge University Press та інші.

Інший шлях, який був обраний нами, – це відбір автентичних аудіотекстів через ресурси мережі Інтернет, створених носіями мови для носіїв мови задля отримання інформації, а також напівавтентичні англомовні тексти, створені носіями мови для навчання іноземців. Джерелом

відбору таких аудіотекстів стали радіопрограми: Six Minute English www.bbc.co.uk/worldservice/learningenglish/general/sixminute/index.shtml, Private Lives, Family Focus, Focus on Health, <http://www.bbc.co.uk/podcasts>, Learning English <http://www.bbc.co.uk/worldservice/learningenglish/> та інші.

Представляємо процедуру відбору аудіотекстів для розвитку АКА та само- і взаємоконтролю студентами рівня її сформованості. Пропонуємо приклади аудіотекстів для I курсу з теми «Особиста ідентифікація, зовнішність та характер, сім'я».

Таблиця 3

Зразки аудіотекстів для само- і взаємоконтролю рівня сформованості АКА

Критерії	Автентичності	Посильності і доступності	Новизни та актуальності інформації	Відповідності віковим інтересам студентів	Тематичності	Тривалості тексту, темпу мовлення	Представленості різних типів тексту і стилів мовлення	Кінцевий результат відбору тексту
Назва аудіотексту								
I курс								
Fancy names	Автентичний	B1+	+	+	Family relations	2 хв. Нормальний	Розповідь Розмовний	+
A large family	Напів-автентичний	складний фонетично	-	-	Family relations	2 хв. Нормальний	Інтерв'ю Інформаційний	-
Mathew's life	Автентичний	B1+	+	+	Private life	6 хв. Нормальний	Бесіда Розмовний	+
Describing people	Напів-автентичний	B1+	+	+	Appearance	4 хв. Нормальний	Опис Розмовний	+

Таким чином, ми обґрунтувати критерії, за якими відбирали аудіотексти для СВК рівня сформованості АКА. До них належать **якісні критерії**: автентичності, посильності та доступності, відповідності віковим інтересам і потребам студентів, тематичності, представленості різноманітних типів текстів і стилів мовлення, новизни й актуальності інформації та **кількісні критерії**: обсягу тексту (тривалості звучання), темпу мовлення,

кількості прослуховувань. Вважаємо, що ці критерії повною мірою відповідають змісту навчання і контролю, оскільки СВК виконує як навчальну, так і контрольну функції.

Перспективою подальших розвідок у цьому напрямку може бути визначення критеріїв відбору текстів для читання, які будуть використовуватися для СВК рівня сформованості мовленнєвої компетенції в читанні у майбутніх філологів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андронік Н.П. Навчання майбутніх учителів англомовної дискусії на основі автентичних поетичних творів: дис. ... канд.пед.наук: 13.00.02 / Андронік Наталія Павлівна. – К., 2009. – 183с.
2. Бирюк О.В. Критерії відбору автентичних англомовних публіцистичних текстів для формування у майбутніх учителів соціокультурної компетенції у процесі читання / О.В. Бирюк // Вісник КНЛУ. Серія “Педагогіка та психологія”. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2005. – Вип. 8. – С. 150-157.
3. Бориско Н.Ф. Теоретические основы создания учебно-методических комплексов для языковой межкультурной подготовки учителей иностранных языков (на материале интенсивного обучения немецкому языку): дис. ... док.пед.наук: 13.00.02 / Бориско Наталья Фёдоровна. – К., 2000. – 447с.
4. Гальскова Н. Д. Теория обучения иностранным языкам: Лингводидактика и методика: [учеб. пособие для студ. лингв. ун-тов и фак. ин. яз. высш. учеб. заведений] / Н.Д. Гальскова, Н.И. Гез – М.: Издательский центр “Академия”, 2004. – 336с.
5. Елухина Н.В. Основные трудности аудирования и пути их преодоления / Н.В. Елухина // Общая методика обучения иностранным языкам: [хрестоматия] / [Сост. А.А.Леонтьев]. – М.: Русский язык, 1991. – С.226-238.
6. Кміть О.В. Тестовий контроль аудитивних умінь студентів немовних факультетів вищого педагогічного навчального закладу (II курс, англійська мова): : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Кміть Олена Володимирівна. – К., 2000. – 156с.
7. Корейба І.В. Методика навчання професійного читання майбутніх учителів німецької мови з використанням інтернет-ресурсів: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Корейба Інна Василівна. – К., 2010. – 185с.

8. Літвін І.М. Відбір текстів-інтерв'ю для формування англомовної аудитивної компетенції у майбутніх учителів / І.М. Літвін // Вісник КНЛУ. Серія "Педагогіка та психологія". – К.: Вид. центр КНЛУ, 2010. – Вип. 18. – С. 176-183.
9. Мацнева О.А. Навчання майбутніх учителів розуміння англійського мовлення з національними та регіональними типами вимови: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Мацнева Оксана Анатоліївна. – К., 2009. – 164с.
10. Програма з англійської мови для університетів / інститутів (п'ятирічний курс навчання): Проект / Колектив авт.: С.Ю.Ніколаєва, М.І.Соловей (керівники), Ю.В.Головач та ін.; К.: Київ. держ. лінгв. ун-т та ін., 2001. – 245с.
11. Тарнопольський О.Б. Методика навчання іншомовної мовленнєвої діяльності у вищому мовному закладі освіти: [навч. посіб.] / Тарнопольський О.Б. – К.: Фірма "ІНКОС", 2006. – 248с.